MILO DOR • REINHARD FEDERMANN

MEĐUNARODNA ZONA

LEYKAM international

Milo Dor · Reinhard Federmann

MEĐUNARODNA ZONA

LEYKAM international

NAKLADNIK
Leykam international d.o.o., Ilica 42, HR-10000 Zagreb
www.leykam-international.hr

ZA NAKLADNIKA
Jürgen Ehgartner

UREDNICA
Eugenia Ehgartner

PRIJEVOD S NJEMAČKOGA
Latica Bilopavlović

LEKTURA I KOREKTURA
Vesna Solar

© 2026 Leykam international d.o.o., Zagreb
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati,
fotokopirati ni na bilo koji drugi način reproducirati
bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Naslov originala: „Internationale Zone"
© 1994 Picus Verlag Ges.m.b.H., Wien

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

Republika Hrvatska Ministarstvo kulture i medija
Republic of Croatia Ministry of Culture and Media

Federal Ministry
Housing, Arts, Culture,
Media and Sport
Republic of Austria

Gefördert durch das Bundesministerium für Wohnen,
Kunst, Kultur, Medien und Sport.

ISBN 978-953-340-261-1

CIP zapis je dostupan u nacionalnom
skupnom katalogu knjižničnog sustava Bukinet
(katalog.bukinet.hr) pod brojem 991006069056909366.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI
© OENB Wien Nr. 197.377-B, Tauschhandel

GRAFIČKO OBLIKOVANJE
Tvrtko Gregurić

TISKARA
Denona d.o.o., Zagreb
Tiskanje dovršeno u studenome 2026.

Milo Dor · Reinhard Federmann

MEĐUNARODNA ZONA

roman

S njemačkoga prevela
Latica Bilopavlović

Pogovor
Günther Stocker

Zagreb, 2026.

SADRŽAJ

TKO PREŽIVI, PRIČAT ĆE 7
NEŽELJEN GOST 13
STARA VREMENA 23
ISTANBUL, SHANGHAI I STRAŽNJI KOTAČ 28
KASINO NIJE SAMO ZA PLESANJE 41
DUHANSKA BALADA 56
GOSPODIN KASTALIDES NA TELEFON! 70
MEĐUNARODNA ZONA 79
DOBRA VEČER, DRUŽE PAVLENKO 88
LJUBAV JE NEBESKA SILA 110
ŽALOSNA ZABLUDA 121
ANĐEO SPASITELJ 139
I UBOJICE SE BOJE 151
ELEMENT NA RUBU PARTIJE 164
VA BANQUE 174
U SLUŽBI KLIJENTA 188
ZAMKA 198
OPROŠTAJ 205
POSLJEDNJE POGLAVLJE 211

TKO PREŽIVI, PRIČAT ĆE

Kad je Boris Kostov, doktor veterinarske medicine, na glavnom kolodvoru u Salzburgu kupio bocu konjaka, gotovo mu je pošlo za rukom zaboraviti zatvor iz kojega je bio otpušten. Nije ondje ni proveo previše vremena. U usporedbi s njegove četrdeset i tri godine života, te tri i pol koje je odležao bile su sitnica.

Doduše, u ljeto 1950. američki vojni sud osudio ga je na sedam godina zatvora zbog umorstva i ubojstva iz nehaja, ali nije morao odslužiti punu kaznu. To je ponajprije mogao zahvaliti činjenici što je s upraviteljem zatvora razvio odnos koji bi se gotovo mogao nazvati srdačnim.

Upravitelj, rumen provincijski bonvivan, koji je običavao stalno hodati uokolo u tradicionalnoj odjeći, bio je strastven lovac. Kad je jednog lijepog dana jedan od njegovih omiljenih pasa obolio, pozvao je Kostova. Nikad prije Kostov nije nekom slučaju pridao toliko pozornosti i još nikad nije izvukao toliku korist od svojega veterinarskog zanimanja. Dijagnosticirao je upalu bubrega, dao psu koji jedva da se mogao kretati nekoliko injekcija penicilina i izliječio ga u dva tjedna.

Od tada pa nadalje bio je upraviteljev nezamjenjivi savjetnik. U ranoj je mladosti u Bugarskoj često s ocem odlazio u lov, pa je imao nekoga iskustva. Ovdje je, doduše, glumio strastvena lovca, tako da ga je upravitelj, protivno svim propisima, nekoliko puta potajno poveo sa sobom. Osim toga, uživao je i u još nekim povlasticama. Radio je u kuhinji, gdje se mogao dosita najesti, kartati s čuvarima i ispijati rum za hladnih zimskih večeri. Kao šefa kuhinje vodili su ga i u kupnju pa je tako svako

toliko dobio priliku da se u potpunosti osjeća kao normalna osoba. Također je svakodnevno čitao novine i bio posve u tijeku sa svjetskim događanjima.

Nije se mogao potužiti na svoj boravak u zatvoru. A najbolje je bilo to što mu je upravitelj nakon izvjesnih napora – ta trebao je Kostova zbog svojih lovačkih pasa – izdao tako besprijekornu potvrdu o ponašanju da je otpušten prije isteka kazne. Zauzvrat je Kostov upravitelju morao obećati da će ga privatno posjećivati i ići s njim u lov kad obavi svoje poslove.

Kostov je iskreno pristao na to s osjećajem olakšanja. No tu, na glavnom kolodvoru u Salzburgu, mislio je na sve drugo osim na to obećanje. Smatrao je da najprije mora dovesti u red svoje poslove.

Da bi mogao bolje o tome razmišljati, kupio je konjak. Kad nije imao nikakvo piće, osjećao se kao da mu je mozak paraliziran. Već samo posjedovanje boce davalo mu je krila. Pohitao je uza stube nakon što je kupio voznu kartu za Beč i popeo se u vlak koji je spremno čekao.

Otvorio je kovčežić koji su mu predali onakav kakav su mu ga prije bili oduzeli. Sve je bilo ondje: higijenski pribor, pribor za brijanje, stara, sasušena pasta za zube, termosica s prišarafljenom metalnom čašom i džepni nožić s drškom od jelenjih rogova, na kojemu se nalazio i vadičep. Još je stojeći otvorio bocu, odvrnuo čašu s termosice i propisno si natočio. Mrtvi su bili mrtvi, obrobljeni su netragom nestali, ali Kostov je bio živ, a konjak mu je izvrsno prijao.

Još prije nego što je sjeo, drugi put je dotočio. Kad se udobno smjestio na podstavljenu sjedalu, primijetio je kako mu je odijelo postalo tijesno. Gumbi su prijetili da će prsnuti pa je brže-bolje svukao sako. Zatvorska hrana, pomislio je ljutito. Samo voda, juha i krumpiri. Vodenasti krumpiri. Doduše, u kovčežiću je imao još jedno crno odijelo koje je nekoć nosio

dok bi drugo bilo na čišćenju, ali to mu je još onomad bilo poprilično tijesno. Požudno je natočio treću čašu. Odijelo mu je vonjalo na prašak protiv moljaca. Radoznalo je odmjerio osobu sebi sučelice da vidi primjećuje li se sve to. Njemu nasuprot sjedila je mlada žena neodređene boje kose, koja je bezizražajnim plavim očima promatrala krajolik koji je klizio pored njih.

Samo još četiri i pol sata do Beča, pomislio je Kostov. Kakav napredak. Prije je to trajalo sedam sati. Danas je sve elektrificirano. I nema više ruske kontrole na demarkacijskoj liniji.

Pogledao je svoje crne cipele koje je dao očistiti još na kolodvoru i samopouzdanje mu je poraslo. Prijezirno je odmjerio mladu damu preko puta, čija se kosa u pramenovima nije dala ukrotiti trajnom, njezinu haljinu od sirova lodena pa, slijedom toga, i provincijalna kroja. Ona je melankolično promatrala novembarske vrbe, koje su se klanjale i nije znala tko joj sjedi preko puta.

Tu je sjedio Boris Kostov, nizak, zdepast, pomalo napuhan muškarac u malo preuskom odijelu, koji je s iskrenim osmijehom pozorno motrio svijet kroz naočale zlatna okvira. Samo je jednoj jedinoj sretnoj sudbinskoj slučajnosti mogao zahvaliti to što još može putovati svijetom da bi ga, kao petnaest godina prije, promatrao kao neku vrstu velike igračnice u kojoj se može mnogo zaraditi ako znaš donekle spretno igrati prema pomno razrađenom sustavu.

Onomad, u svoje zlatno doba, švercer Kostov bio je uvjeren da posjeduje taj nepogrešivi sustav. Tada je bilo veoma lako zaraditi novac, bilo trgujući zlatom, cigaretama ili ljudima; jednostavno je ležao na cesti. Njemu je bilo posve prirodno trgovati zlatom, cigaretama ili ljudima, samo pritom nije smio dopustiti da ga uhvate. A za to nije bio kriv on, nego njegovi sumnjivi partneri, Georgi Maniu, koji je uvijek mislio da sve

zna bolje, i primitivni Karl Nemecek, koji je sve radio točno onako kako bi mu Maniu naložio.

Bilo pa prošlo. Njih su dvojica bili mrtvi, on je bio živ. A i novca je još bilo. Samo ga je još trebao pokupiti. A nitko osim njega nije znao gdje ga se može pokupiti. Boris Kostov trusio je jednu čašu za drugom. Bilo je kao u zatvoru gdje su, iz čiste dobrote, katkad smjeli trgnuti koju, kao nekoć, kad je jednostavno radio ono što mu je u tom trenutku odgovaralo. I sada će ponovno raditi ono što smatra ispravnim. Imao je velik cilj pred očima.

Kostov bi najradije bio izišao u Linzu, tamo sjeo na drugi vlak za Zürich i u stanovitoj banci podigao pristojnu svotu od oko dvjesto franaka. Ali to, naravno, nije bilo tako jednostavno. Za to se prvo mora dokopati neophodnih dokumenata i papira.

Posljednji je put posjedovao švicarsku putovnicu na ime Victora Nebela; tu su mu putovnicu oduzeli Amerikanci, a onaj koji mu ju je krivotvorio dobio je nekoliko godina. Zato je morao nabaviti novu putovnicu, a to nije išlo legalnim putem.

S bugarskom putovnicom? Za Boga miloga! Ti mu ljudi nisu bili skloni, barem ne više. Ni putovnicu za strance nije mogao dobiti nakon odsluženja kazne jer su mu prije nekoliko godina oduzeta građanska prava. Mogao je biti sretan što ga nisu deportirali u njegovu nekadašnju domovinu, dakle, praktički u Sovjetski Savez, gdje bi ga bez oklijevanja poslali u radni logor. Vozim se doslovce u lavlju jazbinu, pomislio je, ne bez ponosa. Ali, srećom, više nema kontrola.

Još do prije pet godina bio je u dobrim odnosima s uniformiranom gospodom iz ruske zone u Beču. Ali od nemilog događaja na Urfahrskome mostu, njegova uhićenja, uslijed kojega je ne htijući Amerikancima razotkrio ruske spletke s otmicama ljudi, sigurno više ne bi bio rado viđen ondje prijeko. Ipak su

Rusi njegova šefa Georgija Maniua strpali iza rešetaka čim su Kostovljevim uhićenjem stvari pošle po zlu. Karla Nemeceka odmah su ustrijelili, „u pokušaju bijega", kako je glasilo.

Ne, ne, neće otići u rusku zonu. U međunarodnu zonu, u centar Beča, tamo bi već mogao otići. Sad je bio studeni, a Rusi će tek u prosincu ponovno preuzeti predsjedanje Savezničkim vijećem. Time dobivaju zapovjedništvo nad bečkom Savezničkom policijom, što je u praksi značilo da mogu provoditi više uhićenja, doduše, ne u zapadnim dijelovima, ali tim više u centru grada.

Još nije bilo velikih promjena, iako se štošta promijenilo: nije više bilo cenzure pisama. Nije više bilo naoružane ruske ophodnje koja je na demarkacijskoj liniji tražila osobne isprave putnika. Sa švercom cigareta odavno je bilo gotovo. Sve je bilo legalizirano i liberalizirano, a djevojčice koje su žudjele za ispunjenim životom radije su se zabavljale s domaćim poslovnim ljudima nego s uniformiranim strancima. Činilo se da se zemlja normalizirala; vrijednost novca nije samo ostala stabilna nego se i uvećala. A on je imao novca. Ležao je na bankovnom računu Georgija Maniua, a Kostov je znao broj tog računa. Trebalo je samo još ispuniti nekoliko formalnosti. Najprije se morao ponovno dočepati dvaju bjanko čekova koje je ukrao Maniuu prije pet godina. Bili su u unutarnjem džepu njegova odijela, a ono je moralo i dalje biti u njegovu stanu. Zatim se morao dokopati Maniuova potpisa; nekoliko ih je pohranio u fascikl na svojem pisaćem stolu. Prvo će ih uvježbati, a zatim krivotvoriti. Nadalje, trebala mu je putovnica Venezuele ili Južne Afrike, nije važno, a tek onda mu je trebao temeljni kapital. Da dođe do tog kapitala, morao mu je pomoći Leo Wiesinger, njegov stari drug Wiesinger kojega je držao u šaci. Činilo se da se sve dobro razvija. Trebalo je, dakle, samo još obaviti nekoliko formalnosti. A što ako je njegova stanodavka ipak prodala odijelo,

onomad, kad su mu Amerikanci zaplijenili papire? Što ako je Leo Wiesinger emigrirao? Borisu Kostovu postalo je tijesno u usku odijelu. Onda ništa od njegova petogodišnjeg sna o poslovima koji idu kao po loju i vili s kućnim barom u kojemu konjak nikad ne presušuje. Grozničavo je odvrnuo čašu i još jednom brzo dotočio.

Još je više puta natočio punu čašu i na svoje zadovoljstvo vidio da je vlak već prošao Amstetten. Već će on smisliti neki plan. Najvažnije je bilo da je novac na sigurnome i da ga nitko osim njega ne može podići. Ako su bjanko čekovi nestali, još je uvijek moguće krivotvoriti punomoć. A Maniuov potpis već će se nekako pronaći u Beču.

U naletu optimizma htio je izići u St. Pöltenu da nabavi novu bocu konjaka, no onda je na peronu ugledao dvojicu Rusa kako hodaju gore-dolje, odustao od nauma i ostao u svojem kupeu. Kad je vlak ponovno krenuo, otišao je u vagon-restoran da s nekoliko čaša konjaka spere strah.

Čim su pokraj njega proklizila prva svjetla Beča, ustao je i pomalo teturavo otišao do zahoda da dovede odjeću u red. Dok je izravnavao sako koji se malo izgužvao, nacerio se svojemu blijedom, podbuhlom odrazu u ogledalu i pobjednički zažmirkao.

„Igra može započeti", rekao je glasno i energično zakopčao jaknu.

NEŽELJEN GOST

Kad je Kostov pozvonio na vrata svojega nekadašnjeg stana, u prorezu vrata pojavila se odrješita gospođa Ullrich i tako se silovito prestrašila da je već pomislio kako će brže-bolje ponovno zalupiti vratima. Ali Kostov je, nagnuvši se naprijed, već bio dopola unutra, pa gospođi Ullrich nije ništa drugo preostalo nego da prestravljeno stoji i zuri u njega.

„Gospodine doktore!" rekla je gotovo molećivo.

„Onda, gospođo Ullrich, kako ste mi vi?" upitao je Kostov ljubazno, kao da se upravo vratio iz šetnje.

Gospođa Ullrich pomicala je usne, ali nije ispustila ni glasa.

„Razumijem", rekao je Kostov, „niste me tako skoro očekivali. Ali sve je u redu. Nemojte misliti da sam pobjegao. Otpušten sam po propisu. A sada bih se volio vratiti u svoj stan."

„Ne možete ovdje stanovati", požurila se reći gospođa Ullrich. Ponovno se pribrala. „U vašem prostoru živi druga osoba. Nisam mogla ostaviti da stoji prazno pet godina."

„Četiri i pol", ispravio ju je Kostov. „Naravno. U potpunosti ste imali pravo. Ali samo želim uzeti neke svoje stvari."

„Sve su zapakirane na tavanu, možete ih dobiti čim mi platite preostalu stanarinu."

„Preostalu stanarinu? Ah da, onu za posljednji mjesec. Ali plaćao sam unaprijed. Još se uvijek dobro toga sjećam."

„Čekala sam vas četiri mjeseca, dok nije izrečena presuda. I stan je cijelo vrijeme stajao prazan. To još treba platiti. Vašu odjeću zaštitila sam od moljaca i dobro zapakirala. Za to ništa ne tražim. Ne tražim ništa ni za fiksnu pristojbu za plin

i telefon. Ali želim stanarinu za ta tri mjeseca, to je tisuću sedamsto četrdeset šilinga."

„Dobit ćete ih", rekao je Kostov. „Znate da nikad nisam škrtario."

Sad ga je gospođa Ullrich pustila da uđe i ponudila mu da sjedne u predsoblje.

„Gledajte", rekao je dok je čupkao po svojemu tijesnom odijelu. „Upravo sam došao i još moram obaviti nekoliko stvari. Za to mi treba nekoliko dana. Ali ne brinite se. Dobit ćete svoj novac."

Gospođa Ullrich nepovjerljivo ga je pogledala. Iz navike je oblizala gornju usnu iznad koje se nalazila tamna mrlja, i činilo se da napregnuto razmišlja o tome kako bi se trebala ponašati. U tom je trenutku iz hodnika koji je vodio prema nekadašnjim Kostovljevim prostorijama izišao visok, njegovan gospodin u sivome kaputu i sa šeširom koji se doimao skupocjenim. Zastao je i pomalo ih rastreseno promotrio. Gospođa Ullrich u iščekivanju je stisnula usnice u sladak osmijeh.

„Da, htio sam reći", rekao je gospodin sa snažnim mađarskim naglaskom, „ako me netko nazove: bit ću u kavani 'Mozart'."

„Naravno, gospodine atešeu. Poručit ću."

Poželio je „ugodnu večer" i otišao.

Gospođa Ullrich, koja je ponizno uzvratila njegov pozdrav, pričekala je dok nije zatvorio vrata za sobom, onda je u povjerenju prišapnula: „Gospodin Hamori mađarski je trgovinski ataše. Vrlo nobl čovjek. Gotovo nikada nije kod kuće. Već dvije godine stanuje kod mene. Prije njega u vašem je prostoru bio jedan bračni par, izbjeglice iz Čehoslovačke. Oni su emigrirali u Kanadu, hvala Bogu. S njima sam imala samo neugodnosti. Uvijek bi potrošili svu toplu vodu, pogotovo žena."

„Mogu li barem dobiti svoje papire?" upitao je Kostov ljubazno. „Bili su u pisaćem stolu!"

„Vaši papiri?" Gospođa Ullrich kao da je problijedjela. „Ali njih je sve pokupila vojna policija. Fino ste me uvalili, gospodine doktore, bila sam poput zatvorenice u vlastitoj kući. Baš tu gdje sada sjedite, sjedila su dva vojnika, poput pasa čuvara, prvoga dana nisam smjela otići čak ni u kupnju, kad bi zazvonio telefon, oni bi se javili, a kad me htjela posjetiti prijateljica, grofica Župančić, ispitivali su je čitav sat, kao da je nešto skrivila. A ja nisam smjela biti ni prisutna. Zamislite vi to – grofica Župančić."

Kostov je strpljivo podnosio njezinu bujicu riječi. Zatim joj je objasnio da ne može obaviti poslove s pomoću kojih će odmah doći do novca ako mu ne dopusti da pođe na tavan i u svojoj odjeći potraži dokumente koji bi još morali biti u džepovima. Prvo je to pokušavala odgoditi za sutradan, no naposljetku je popustila pod njegovim opetovanim pokušajima te ga odvela na tavan. Dok je prekapao po svojoj odjeći, zapahnuo ga je prodoran miris praška protiv moljaca. Ponovno prašak protiv moljaca! pomislio je ljutito. Prsti su mu već bili potpuno uprljani paučinom i prašinom s kutija. U sivom prugastom odijelu nije pronašao bjanko čekove, ali je u vanjskome džepu zatekao šest zgužvanih novčanica od sto šilinga. Tri je dao gospođi Ullrich i velikodušno rekao: „Za prvu ratu."

Postala je susretljivija i odjednom se požurila da mu pomogne u potrazi. Baš kad je htjela baciti zeleni fascikl na hrpu košulja koje su ležale na papiru za zamatanje, istrgnuo joj ga je iz ruke. Sjetio se da je čekove, doduše, neko vrijeme nosio u unutarnjem džepu odijela, no da ih je poslije sakrio u pretinac podloge za pisanje. Kad je otvorio gornji preklopni džep pretinca i opipao drhtavim prstima, nije ništa pronašao. Dok mu je srce lupalo, mašio se donjeg džepa i primijetio kako mu kroz pore izbija znoj. Kad je napipao obje stranice čekovne knjižice, svim se silama trudio da ništa ne oda. Disao je mirno i razmišljao kako

još ne smije prekinuti potragu da ne bi privukao njezinu pozornost na ono što je pronašao.

Dok je prčkao po fasciklu, iz predostrožnosti je otišao do prozora i stajao leđima okrenut gospođi Ullrich. Neko je vrijeme nastavio besciljno tražiti. Onda mu je sinulo da možda može pronaći još nešto novca, pa je s novim elanom počeo potragu. Nakon što je zajedno s gospođom Ullrich prekopao sve kutije i pretražio svu svoju odjeću, nije, doduše, pronašao nijednu Maniuovu poruku, a kamoli njegov potpis, ali ipak jest još nekoliko novčanica od stotinu šilinga. Čak je i u leksikonu koji je bez razmišljanja prelistao pronašao jednu stotinjarku. Što je ta novčanica radila između Gottfrieda Kellera i Bernharda Kellermanna, bilo mu je potpuno nejasno; u svakom slučaju, isplatio mu se taj trenutak rastresenosti. Tako je uspio isplatiti gospođi Ullrich polovinu tražene svote, a i sam zadržati još nekoliko stotina šilinga.

Dolje u dnevnom boravku – ušao je na izričito inzistiranje gospođe Ullrich – zamolio ju je da mu rezervira sobu u nekom pansionu i zatim naruči taksi. Nije se odmah odvezao u pansion, nego u sporednu ulicu uz Taborstraße u drugom okrugu. Prije toga zamolio je taksista da se zaustavi kako bi u nekoj gostionici trgnuo nekoliko čaša konjaka pa se, tako okrijepljen, zaputio u stan svojeg staroga druga Leopolda Wiesingera.

S gnušanjem je kročio na prljavo stubište, koje je vonjalo po jeftinoj hrani. To ga je podsjetilo na zatvorsku kuhinju. Osim toga, leđima su mu prošli trnci jer se nalazio u ruskoj zoni. Nekoć je ovdje izlizao potplate te bi prva osoba koja bi mu otvorila vrata u njemu mogla prepoznati muškarca čija se fotografija tada mogla vidjeti u svim novinama.

Na Wiesingerovim vratima više se nije nalazila njemu tako poznata pločica s imenom, nego posjetnica s natpisom „Josefine

Guttman". Prepao se, no onda je ipak pozvonio. Možda je to bila samo kamuflaža.

Vrata je otvorila starija gospođa. Naočale joj očito nisu bile dovoljno jake jer je žmirkajući gledala u hodnik.

„Je li gospodin Wiesinger kod kuće?"

„Wiesinger?" zakriještala je žena jer je očito bila i nagluha. „Nema ovdje nikakva Wiesingera."

„Ali stanovao je ovdje."

„Da, znam, odselio se. Ja stanujem ovdje."

„A gdje stanuje gospodin Wiesinger?"

„Ne znam!" viknula je žena. „Možda kućepazitelj zna. Inače se morate raspitati na policiji."

Okrenuo se i pozvonio na pazikućina vrata. Čuo je užurbano pospremanje kuhinjskih aparata i povlačenje nogu. Muškarac koji je otvorio bio je još uvijek nekadašnji kućepazitelj, mrzovoljan starac. Najprije je odbijao išta shvatiti kad ga je Kostov pitao za novu Wiesingerovu adresu. No kad je Kostov rekao da je to iznimno važno i da će kućepazitelj snositi odgovornost za sve posljedice ako odmah ne ispljune adresu, starac mu je naveo neku ulicu u Hietzingu i kućni broj. Kostov mu nije dao napojnicu; i dalje je mrzio kad bi mu se netko ispriječio na putu.

Dok je zvonio pred rešetkastim vratima vile, zamolio je taksista da za svaku sigurnost pričeka. No čim je začuo zujanje mehanizma te su se vrata otvorila, platio mu je i ušao.

Leo Wiesinger prišao mu je u trobojnom prugastom kućnom ogrtaču. Lice mu se još više ugojilo, kosa mu je bila pomno počešljana i nauljena, a u njegovim inače vragolastim okruglim očima vidjelo se neizmjerno čuđenje. Ali samo na trenutak.

„Gospodine doktore!" rekao je uobičajenom intonacijom. „Vratili ste se u Beč?"

Kostov je vratio lopticu. „Da, baš sam navratio da obavim neke stvari, gospodine Wiesinger."

To „gospodine Wiesinger" posebno je naglasio kako bi Leu dao do znanja kako smatra smiješnim što mu se obraća s vi.

„Ta uđi, Borise", rekao je Wiesinger koji je odmah shvatio poruku. „Moja će se žena razveseliti što te ponovno vidi." Proveo ga je kroz predvorje u neku vrstu salona i otvorio vrata prema sporednom krilu.

„Anni!" doviknuo je. „Gle tko nam je došao u posjet."

Žena kao da nije bila baš dobro odgojena jer se ukipila na vratima i nije rekla ni riječ. Još je uvijek imala isto glupavo, zgođušno lice kao prije, ali su joj se bedra pod cvjetastim kućnim ogrtačem malo raskvasila. Već je htjela uzmaknuti kadli joj je Kostov prišao, uhvatio njezinu ruku koja je mlitavo visjela i, ne bez ironije, pognuo glavu nad njom.

„Smijem li vam poljubiti ruku, milostiva gospođo? Kako ste? I kako si ti, prijatelju dragi, čime se sada baviš?"

„Kamenolom", rekao je Wiesinger suzdržano. Zatim mu je ponudio stolicu, dok je žena ponovno otišla iz sobe nešto promrmljavši. „Jesi li za konjak?"

Kostov nije odbio. „Kako to misliš: kamenolom?" upitao je zainteresirano. „Industrijalac si?"

Wiesinger se osjećao polaskanim. „Ne možemo to tako nazvati. Ja sam samo mali poduzetnik. Odnosno, imam udjele u takvom poduzeću. Uglavnom se bavim prodajom."

Odlično! pomislio je Kostov. Onda ima i novca u blagajni. „Sve u svemu", rekao je s odobravanjem, „kad usporedim ovu ovdje kuću s tvojim nekadašnjim stanom…"

Činilo se da je Leu Wiesingeru jasno o čemu je riječ. Plaho je oborio pogled i dao sve od sebe da umanji svoje uspjehe. Odjednom je počeo jadikovati zbog velikih troškova te kuće, zbog silnog novca koji troši na djecu, zbog prenapuhanih provizija koje ubiru zastupnici i zbog visokih poreza.

„Ne ide više kao prije", rekao je. „Danas moram prijaviti svaki groš koji zaradim."

„Za tvoje dobro, nadam se da si to i prije radio", rekao je Kostov mirno i ispio svoj konjak.

„Kako to misliš?" upitao je Wiesinger ustrašeno.

„Prošli put nismo stigli obračunati naš posljednji posao. Znaš da sam, nažalost, bio spriječen. Prije nego što sam otišao iz Beča, dostavio sam ti pedeset tisuća cigareta Chesterfield, ako se ne varam. Ili je to bio Camel?"

„Camel", rekao je Wiesinger i progutao slinu. „Ali…"

„Za to si mi još dužan četrnaest tisuća šilinga."

„Ali dao sam ih Georgesu!" uzviknuo je Wiesinger kršeći ruke pred prsima. „S njim sam obračunao sve do posljednjeg groša."

„Je li ti cigarete donio Georges ili ja?"

„Anni!" uzviknuo je Wiesinger i poskočio. „Anni!" Otrčao je do susjedne sobe i otvorio vrata. „Anni, dođi brzo! Ne vjeruje mi!"

Ostavio je vrata otvorena i vratio se. „Ta bili ste partneri", rekao je, „nije nikada bilo važno tko ubire novac. A Georges je tada bio prilično švorc. Taman se bio vratio iz ruskog zatvora."

Žena je došla iz susjedne sobe, ali ostala je stajati na vratima i sklopila ruke u krilu.

„Je li ti dao neku potvrdu?" upitao je Kostov.

„Potvrdu?" uzviknuo je Wiesinger i stao se nervozno smješkati.

„Anni, ta reci mu kako je to bilo. Ušao je k meni s uperenim revolverom i uzeo mi je sav novac, još mnogo više nego što sam vam dugovao. Je li tako, Anni?"

Žena je gledala jednoga pa drugoga i odobravajući kimala na svaku suprugovu rečenicu. „Naravno", rekla je tanašnim glasom. „Bio je poput razbojnika. Novac ili život."

Kostov si je mirno natočio konjak i prekrižio noge. Nije imao ni najmanju namjeru dopustiti da ga ovo dvoje malograđanskih skorojevića stjera u škripac.

„Neobično", rekao je staloženo, „najprije ste mi ispričali da ste mu dali novac iz prijateljstva, jer je bio švorc. Siroti Georges. Morao je vitlati revolverom da bi se domogao novca, i to pred ljudima koji su se obogatili preko njegovih leđa." Otresao je pepeo cigarete na perzijski tepih i krajičkom oka primijetio kako je to ženu vidljivo osupnulo. Ipak se nije usudila ni pomaknuti.

„Nije mi dao ni da dođem do riječi", rekao je Wiesinger pomalo nesuvislo.

„Uvijek je dobro znati tko su ti prijatelji i na koga se možeš osloniti", rekao je Kostov. „Napravit ću popis prijatelja. Znaš, kad tako dugo guliš, onda imaš vremena o tome razmišljati."

„Ne mogu ti platiti cigarete", rekao je Wiesinger. „Jer sam ih već platio. Osim toga, to su sve bile puste transakcije u sasvim nenormalnim okolnostima. Tada je samo trebalo biti brz. Policija je mogla banuti svakog trena."

Žena se polako primakla stolu i sjela u naslonjač, ruku i dalje sklopljenih u krilu.

„Pa, policija bi vas inače sigurno posjetila", rekao je Kostov polako, „ali ja nisam naveo vaše ime."

„Naravno, mogu ti nešto pozajmiti", požurio se reći Wiesinger. „Doduše, i sâm sam malo kratak s novcem jer moram platiti prijevoznika. Ali za starog prijatelja…"

Kostov se namjerno pravio kao da nije čuo ponudu. „Sljedećeg tjedna idem u Švicarsku", rekao je i natočio si još jedan konjak. „Čim podignem novac, idem na mjesec dana u Ticino. Da ponovno skupim snagu. A onda ću se vratiti. Ne znam zašto, ali Beč mi je prirastao srcu, ipak sam tu proveo svoje najbolje godine. Toliko uspomena. Lijepih i ružnih. To povezuje." Jednim je pokretom ugasio cigaretu i uzeo još jedan

konjak. Leo Wiesinger, još uvijek stojeći, pogledao ga je napola radoznalo, napola podozrivo. „Ali sada moram ići", rekao je Kostov i ustao. „Kad se vratim, možeš me posjetiti. Stanovat ću u Pötzleinsdorfu. Ondje ću otvoriti lječilište za pse. S lijepim, velikim vrtom, da se životinje mogu malo istrčati."

„Doviđenja, milostiva gospođo." Hladno se naklonio pred gospođom Wiesinger, koja nije znala kako bi se trebala ponijeti pa je pocrvenjela. „Vidimo se ubrzo, prijatelju stari!"

„Ispratit ću te", rekao je Wiesinger pretjerano uslužno.

„No dobro", rekao je Kostov u predvorju. „Ne tražim od tebe novac za cigarete. Naposljetku, u Zürichu me čeka četrdeset pet tisuća dolara, nije mi potreban. Ali prvo moram stići onamo. Treba mi odjeća i tako to, i naravno, putovnica. To ima svoju cijenu. Možeš mi nešto dati."

Wiesinger je zastao. „Pa koliko ti treba? Petsto šilinga? Trenutačno nisam…"

Kostov se počeo smijati. Otvorio je svoju lisnicu i izvadio dva bjanko čeka. „Jedan mogu odmah potpisati i podići više novca nego što vrijedi tvoja kuća i tvoji kamenolomi. A ti mi nudiš petsto šilinga? Je li to napojnica zato što na saslušanju nisam odao tvoje ime? Bio si i ostao pokvaren, sitan malograđanin. Sad se vidi za koga sam riskirao život. Koliko ti vrijede tri godine slobode? Ha? Želim ući s tobom u posao. Napisat ću ti potvrdu. Dobit ćeš natrag svoj novac. Sljedećeg tjedna. Daj mi deset tisuća šilinga."

Zatim je počelo pogađanje i cjenkanje kao na tržnici, pri čemu se Wiesinger bjesomučno trzao, svako malo preklinjući podizao dlanove pred svoje lice nalik na pun Mjesec i ponovno dozivao ženu kao svjedokinju. Kostov je triput odjurio prema vratima i stavio ruku na kvaku, ali je pustio da ga Wiesinger, koji mu je po svaku cijenu htio nešto dati, ponovno zadrži. Wiesinger ga nije htio pustiti da ode jer ga se kao prvo bojao, a kao drugo

mu je pogled na ček pobudio pohlepu. Znao je da je Georges Maine u Švicarskoj posjedovao imetak, ali do sada nije slutio da Kostov može podići taj novac. Da bi saznao sve pojedinosti, iznenada je, usred cjenkanja i pogađanja, pozvao Kostova na večeru, predstavio mu svoju četverogodišnju kćer i poslužio ga vinom, dok je gospođa Wiesinger brže-bolje navukla haljinu boje breskve. Kostov se radosno prepustio fantaziranju, dao je naslutiti da mu ne bi bilo mrsko uključiti se u Wiesingerov posao s kamenolomima da malo pokrene stvari; govorio je o modernim njemačkim strojevima koje valja nabaviti, a već se govorilo i o postotku udjela u vlasništvu. Naposljetku se Kostov blagonaklono udostojio primiti pedeset tisuća šilinga, pomno ih spremio u lisnicu i oprostio se manirama svjetskog čovjeka.

Kad je Kostov ušao u taksi koji mu je Wiesinger pozvao, cijela je obitelj Wiesinger stajala uz osvijetljen prozor, uključujući kćerku u majčinu naručju, koja je cendrajući odbijala otići na spavanje, i sve troje ljubazno mu je mahalo kao dragome stricu koji im s vremena na vrijeme dođe u posjet.

STARA VREMENA

Nakon što je Kostov dao dopremiti svoje stvari u pansion te se malčice osvježio, otišao je u svojemu crnom odijelu u „Casino". Crni sako s dvostrukim kopčanjem stezao ga je poput korzeta. To ga je mučilo pa je odlučio da uvečer neće više ništa jesti kako ne bi još uvećao svoje muke. Nije otišao u „Casino" da bi plesao, gledao plesačice ili se prepustio uspomenama, nego da potraži Kyru koja je vjerojatno još ondje radila i možda imala neko Georgesovo pismo u kojemu bi mogao vidjeti njegov potpis.

Doista je u izlogu ugledao Kyrinu fotografiju. Već je na ulazu ugledao jedno poznato lice. Pripadalo je konobaru Franzu, koji ga je burno pozdravio i odmah odvukao u separe.

Potišteno je priopćio Kostovu da vlasnik lokala guli zatvorsku kaznu zbog prijevare te da lokal sada vodi odbor vjerovnika. Kostov se pravio da to smatra vrlo lošim; zapravo se osjetio utučenim tek kad je čuo da Kyra više tu ne radi. Udala se za nekog Amerikaca koji je bio stacioniran kao kuhar u časničkom kasinu u Beču, no u međuvremenu se vratio s Kyrom u Kansas City, gdje vodi neki bar. Poslala je i razglednicu sa slikom njihova bara, u kojemu ona sama stoji za šankom; nije to bio neki jako veliki bar, ali činilo se da je Kyri dobro.

Pili su zajedno i čeznutljivo razgovarali o dobrim starim vremenima; konobar nije propustio priliku da održi neku vrstu sentimentalnog oproštajnog govora za Georgesa, a onda je odjednom rekao: „Ali evo još jedne vaše poznanice. Ilse!"

Kostov se preplašio. Osjetio je nelagodno ganuće. Ilse Kramer uhićena je zajedno s njim, ali je na sudu glumila nevino janješce, sirotu malu izbjeglicu koju su zaveli gangsteri. Gangsteri su bili Georges i on. I ona je osuđena na samo četiri godine, a pomilovana je nakon dvije i pol.

„Odmah ću vam je dovesti!" uzviknuo je konobar i brzo otišao, a da ga Kostov nije stigao zaustaviti.

„Casino" gotovo da se i nije promijenio. Jedino više nije bilo muškaraca u uniformama. Amerikanci koji su ovamo zalazili bili su u civilu. Ali moglo ih se lako prepoznati po kratko ošišanoj kosi, po konfekcijskoj odjeći koja je nalikovala jedna na drugu i po gegavu hodu. Bečane su uglavnom zastupala pojedinačna gospoda u poodmakloj dobi, grupice animir-dama i mladi momci iz boljih krugova koji su se ovdje predavali dvojbenoj zabavi.

Konobar je doveo Ilse do Kostovljeva stola. Suprotno njegovim očekivanjima, pozdravila ga je glasnim „Zdravo!"

Bila je malo nacvrcana, to se primjećivalo po njezinu govoru, i ne posve uspravnu držanju. Bila je viša nego što ju je pamtio, a i nešto krupnija. Ali i dalje je bila zgodna.

„Znala sam da ćeš se opet ovdje pojaviti", rekla je i bacila se na podstavljenu klupu. „Franz, dva dupla konjaka na moj račun! Da te vidim", rekla je nakon što se ponovno okrenula prema njemu. „Dobro izgledaš. Udebljao si se. Prošlo je već dosta vremena otkako smo se prošli put vidjeli. I to kakva vremena."

„Nemojmo više razgovarati o prošlosti", rekao je Kostov. „Čime se baviš?"

„Pa vidiš. Pijuckam. Čas s jednim, čas s nekim drugim. Jer moje je društvo poticajno, razumiješ. I pritom dobijem proviziju, pa znaš to, nisi prvi put ovdje. Ali kad se iznenada pojavi stari prijatelj s kojim sam zajedno 'odležala', onda ću ga počastiti konjakom."

Kostov je odmah pomislio kako Ilse možda još ima neko Georgesovo pismo. Ipak mu je bila djevojka. Brzo je razmišljao bi li joj trebao sve objasniti i ponuditi postotak ako mu preda pismo, no odmah je odbacio tu pomisao. Bilo je i više nego dovoljno da joj poslije da neki darak.

„Ti sigurno još imaš Georgesova pisma", rekao je bez okolišanja.

„Pisma?" Pogledala ga je staklastim pogledom. „Nismo tako daleko otišli da bismo se dopisivali. A sada? Hoće li mi možda slati pisma s onog svijeta?"

„Razmisli. Možda još imaš neku njegovu drugu žvrljotinu, neku poruku iz vremena kad si još bila u Salzburgu."

„Što će ti takvo što?" iznenada je nepovjerljivo upitala.

„Osnivam muzej Georgija Maniua", rekao je Kostov cereći se.

Pogledala ga je i odmahnula glavom. „Oduvijek si bio svinja", rekla je ljubazno. „Najveća svinja koju sam ikad upoznala. Onomad, u 'Istanbulu'…"

Kostov bi je najradije zagrlio. Hotel „Istanbul"!

„Odmah se vraćam", rekao je i ustao.

„Nadam se da neće opet potrajati pet godina!" doviknula mu je kroz bar.

Vani je ponovno pozvao taksi i odvezao se u „Istanbul". Recepcionar je sjedio za stolom sa staklenom pločom, pod kojom je bila raširena geografska karta Srednjeg i Bliskog istoka, i čitao novine. Kostov je imao sreće. Bio je to isti recepcionar kao i onomad. Ali činilo se da više ne prepoznaje Kostova.

„Sve je zauzeto", rekao je.

„Ne treba mi soba", rekao je Kostov. „Treba mi nešto drugo. Jedna sitnica." Kradomice je gurnuo recepcionaru novčanicu od sto šilinga preko staklene ploče. Ovaj ju je pozorno promotrio, ali je nije dotaknuo.

„O čemu je riječ?" upitao je.

„Kod vas je stanovao moj prijatelj Maniu. Mislim na Georgija Maniua."

„Da, znam. I vi ste često bili ovdje. Da, i?"

„Sigurno još imate neke njegove dokumente. Račune, potvrde, prijavni obrazac."

„Možda. Možda", rekao je portir nepomično. Zatim je odgurnuo novčanicu. „Ali ne želim s time imati posla." Kostov je dodao još. Neko su vrijeme gurali novac amo-tamo, pri čemu je svota rasla. Kad je narasla na petsto šilinga, recepcionar je šutke spremio novac, malo kopao po kutiji sa svežnjevima papira i fasciklima te se vratio s ceduljom u ruci. Na njoj je pisalo nekoliko riječi:

Molim Vas, dajte moj kovčeg
ovoj dami.
Georges Maine

To je bilo ono što je želio.

Kostov je pomno presavio papir i stavio ga u lisnicu uz ona dva bjanko čeka. Kad se ponovno našao na ulici, najradije bi bio poput dječačića skakutao uokolo i klicao iz sveg glasa.

Sad je u džepu imao dvjesto tisuća franaka.

Vratio se u „Casino" i stao se opijati. Pio je s Ilse, s jednom od njezinih kolegica prćasta nosa, s dvjema Amerikankama s kojima je razgovarao o bankovnim kamatama i poslovima izvoza i bilo je ponovno kao u dobra stara vremena. Bio je odrastao muškarac, imao je novac u džepu i očekivao ga još mnogo više. U posljednjoj fazi, kad je već sjedio sam za stolom, a u čitavom lokalu bila je još samo nekolicina gostiju, počeo je malo omamljeno razmišljati o sljedećim nužnim koracima. Zatim je mislio o boravku u Ticinu koji ga je čekao i bio je spreman zakleti se da će doista otvoriti lječilište za pse u Pötzleinsdorfu i

imati udjele u kamenolomima Lea Wiesingera. Potom je mislio o smrti Georgesa Mainea, njegovim poslovima s kapetanom Gubarevom i Freddiejem Hirschom, o noćnim automobilskim potjerama, pljačkama i pucačinama i o svojemu sudbonosnom susretu s dr. Zoltanom i imao je osjećaj kao da se sve to dogodilo tek jučer.

ISTANBUL, SHANGHAI I STRAŽNJI KOTAČ

Desni stražnji kotač troipoltonca koji je jednog svibanjskog dana u sedam ujutro popriličnom brzinom iz smjera juga vozio prema Matzleinsdorfskom trgu u Beču odjednom je skrenuo i punom se silinom zaletio u masu ljudi koja je čekala tramvaj. Upozorena jednoglasnim vriskom, djevojka svjetloplave kose, koja je stajala malo postrani, uspjela se u posljednji tren brzim korakom skloniti na sigurno. Teški kotač projurio je tik uz nju i zabio se u pročelje malene kavane na uglu. Zid se razletio na sve strane, ostavio za sobom široku napuklinu, a kotač je nakon kratke mahnite vrtnje pao na rub ceste.

Kamion je nastavio voziti. Gola felga više je puta udarila o pločnik i razbila se prije nego što je vozač zaustavio vozilo. Potom je ležalo poput ranjena bika. Iz rezervoara je kapao benzin. U istom trenutku iz vozačke kabine iskočio je muškarac u kratkom kožnatom prsluku i obišao vozilo. Istodobno su već počeli pristizati znatiželjnici, predvođeni dugonogim muškarcem mršava ptičjeg lica. Njegove sitne oči blistale su. Prvi je shvatio ono što su drugi samo naslućivali. Nekoliko velikih kartonskih kutija skliznulo je s ukošenoga tovarnog prostora i otvorilo se pri sudaru.

Nasred kolnika ležale su nasumce porazbacane duguljaste kutije u masnu papiru. Muškarac je odmah shvatio da to nije margarin. Dok je užurbano gestikulirao i saginjao se da drugima pokaže štetu, spretno je sakrio dvije zabranjene kutije američkih cigareta u podstavu svojega otrcanog kaputa. Zatim

je prepustio poprište drugima i vratio se do postaje kako bi debeljuškastom prijatelju, koji mu je prilazio otpuhujući, skrenuo pozornost na nalazište. Ali zakasnili su.

Prometni policajac sada je također došao do vozila i gurao se ispruženih ruku između olupine i gomile.

„Ništa ne dirajte! Raziđite se!" uzvikivao je i rastjerivao znatiželjnike. „Oslobodite kolnik! Gdje je vozač?"

Svi su sad usrdno dozivali vozača. Ali on je nestao i nitko nije znao kamo se djenuo, iako se svima činilo da su još maločas vidjeli njegov kožnati prsluk.

„Ničije cigarete na Triester Straße!" blistala su slova još vlažna od tiska u drugom izdanju podnevnih novina. „Automobilska nesreća razotkriva golemu krijumčarsku mrežu. Zaplijenjeno milijun kutija Camela. Policija traga za odbjeglim vozačem."

Vitak gospodin u svjetlosivom dvorednom odijelu krakatim je korakom prešao prljavu usku uličicu u centru, zastao kod trafike i primakao se izloženim novinama. Taj izvještaj kao da ga je posebno zainteresirao. Zamišljeno se smješkao, onda je ušao.

Stara gospođa iza pulta izboranom je rukom uzela kutiju cigarilosa s police. Zatim je uz njih stavila drugo izdanje podnevnih novina i uz pretjerano ljubazan osmijeh rekla: „Kao i inače, gospodine doktore?"

Gospodin je nonšalantno kimnuo i također se nasmiješio; nije bio doktor. Već bi odavno bio ispravio staricu, ali onda bi morao navesti neko ime, a nije volio intimnosti, ponajmanje sa starim trafikanticama.

Žena mu je uzvratila ostatak velike novčanice koju joj je pružio. Pomno je pospremio novac u lisnicu i pošao prema vratima. Ondje je na plinskoj svjetiljci upalio cigarilo. Pritom se na trenutak promotrio u malenom mutnom zrcalu koje je bilo postavljeno iznad plamenika. Ustanovio je da je njegovo

duguljasto usko lice još bljeđe nego obično i da mu je područje ispod tamnih očiju lagano natečeno. Ravnodušno je podigao crne obrve i okrenuo se.

Kad je izišao iz trafike, njegov prvi pogled pao je na snažno građenog plavokosog momka, koji je stajao pred izloženim novinama i, po svemu sudeći, bio posve zadubljen u čitanje.

„Zdravo, Paule!" rekao je vitki gospodin i srdačno potapšao plavokosoga po ramenu. Plavokosi ga je na trenutak zatečeno gledao.

„Georges!" uzviknuo je tada posve zabezeknut. „Sada stanuješ ovdje?"

Vitki gospodin s užitkom je pušio svoj cigarilo. „Zar sam to rekao?" upitao je posprdno.

Plavokosi se nije dao smesti. „Nešto sam tako načuo, da sad stanuješ u 'Istanbulu'. Nego, reci mi…", povjerljivo je uhvatio Georgesa za rever i prošaptao, pokazujući glavom na izložene novine: „Jesi li to ti?"

Georges ga je netremice promatrao uskim očicama, a onda polako podigao ramena.

„Stvarno si imao gadnu smolu. Ne bi li radije na neko vrijeme nestao?"

Georges je slegnuo ramenima i napravio podrugljivo-sumnjičav izraz lica.

„Policija te sigurno traži."

„Da?"

„Pa imaju tvoje vozilo!"

„Ah, da", rekao je Georges olako, a njegov se sarkastični osmijeh raširio, „imaju moje vozilo! Očito ću morati potražiti drugi smještaj."

„Što prije moguće!" rekao je plavokosi revno. „Onda mi pošalji svoju novu adresu. Moramo ostati u kontaktu. Možda te mogu upozoriti. Znaš, poznajem neke ljude…"